

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZIYORATGOHLARNING AHAMIYATI

Eshiniyazov Berdiniyaz Ansatbay uli

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti 2-kurs talabasi

berdiniyaz.eshiniyazov@ndpi.uz

Saliev Erkin Polatbay uli

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Geografiya o'qitish metodikasi
kafedrasi o'qituvchisi

Tursinbaev Alpamis Kenesbaevich

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti 2-kurs talabasi

Nukus shahri, Qoraqalpog'iston Respublikasi, O'zbekiston

ANNOTATSIYA

Ayni paytda jahonda globallashuv davrida davom etayotgan barcha sohalaridagi o'zaro integratsiya jarayonlari turizm sohasini yanada rivojlantirishga turtki bo'lmoqda. Ziyorat turizmi turizmning boshqa sohalarini qatori alohida ahamiyatga ega bo'lib, barcha xalqlarning ma'naviy va moddiy madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois dunyoning barcha davlatlari ushbu sohani rivojlantirish uchun barcha imkoniyatlardan foydalanmoqda. Ziyorat turizmi nafaqat dunyo xalqlariga o'z milliy o'zligini anglashda yordam beradi, balki ular o'rtasidagi madaniy-gumanitar aloqalarni rivojlantirishga ham keng yo'l ochadi. Ma'naviy madaniyatning muhim tarkibiy qismi sifatida bu sohaning tobora rivojlanib borishi xalqlar o'rtasidagi madaniy-ma'naviy munosabatlar uchun zamin yaratadi.

Kalit so'zlar: *turizm, ziyoratgohlar, ziyorat turizmi, madaniy-ma'naviy munosabatlar, madaniy meros obyektlari.*

ЗНАЧЕНИЕ СВЯТЫНЬ В РАЗВИТИИ ТУРИЗМА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

АННОТАЦИЯ

В настоящее время продолжающиеся процессы взаимной интеграции во всех сферах мира в эпоху глобализации стимулируют дальнейшее развитие туристической сферы. Паломнический туризм, наряду с другими направлениями туризма, имеет особое значение и служит развитию духовной и материальной культуры всех народов. Поэтому все страны мира используют все возможности для развития этой отрасли. Паломнический туризм не только помогает народам мира осознать свою национальную самобытность, но и открывает широкий путь для развития культурно-гуманитарных связей между ними. Дальнейшее развитие этой области как важной составляющей

духовной культуры создает основу для культурных и духовных связей между народами.

Ключевые слова: туризм, святыни, паломнический туризм, культурно-духовные связи, объекты культурного наследия.

THE IMPORTANCE OF SHRINES IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

ABSTRACT

Currently, the processes of mutual integration in all spheres, which are ongoing in the era of globalization in the world, give impetus to the further development of the tourism sector. Pilgrimage tourism, along with other areas of tourism, is of particular importance and serves the development of the spiritual and material culture of all peoples. Therefore, all countries of the world are using all opportunities to develop this industry. Pilgrimage tourism not only helps the peoples of the world to understand their national identity, but also opens a wide way for the development of cultural and humanitarian relations between them. The growing development of this field as an important component of spiritual culture creates a foundation for cultural and spiritual relations between peoples.

Keywords: *tourism, shrines, pilgrimage tourism, cultural and spiritual relations, objects of cultural heritage.*

KIRISH

Davlatimiz doimo ko'plab madaniyatlar va sivilizatsiyalarning kesishish markazi bo'lib kelgan, bu yerda turli dinlar targ'ib qilingan, shuning uchun ham mamlakatimizda islom, buddizm va xristian dinlariga tegishli noyob yodgorliklar saqlanib qolgan. Shu munosabat bilan mahalliy va xorijiy ziyoratchilar va sayyohlar oqimini shakllantirish va ular uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, respublikaning ziyorat turizm salohiyatini keng targ'ib qilish chora-tadbirlarini amalga oshirishga qaratilgan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida ziyorat turizmini yana-da rivojlantirish va ziyoratchilar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmon loyihasi ishlab chiqildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 9 fevraldagi PF-6165-son «Ichki va ziyorat turizmini Yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida», 2022 yil 15 yanvardagi PF-52-son «Turizm, madaniyat, madaniy meros va sport sohalarini Yanada rivojlantirish uchun qo'shimcha sharoitlar yaratish to'g'risida», 2022 yil 28 yanvardagi pf-60-son «2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi o'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi farmonlari, 2022 yil 18 fevraldagi pq-135-son «turizm va madaniy meros vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida»gi qarori,

o‘zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining 2018 yil 15 fevraldagi 120-son «muqaddas qadamjolar, ziyoratgoh, masjid va qabristonlarni obodonlashtirish ishlarini samarali tashkil etish to‘g‘risida», 2021 yil 24 fevraldagi 100-son «ichki va ziyorat turizmini rivojlantirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi qarorlarida belgilab berilgan vazifalar davlatimizda ziyorat turizmini yanada rivojlantirishga muayyan darajada xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Ziyorat turizmi o‘z sohasida juda ko‘p davrlarni bosib o‘tgan va bugingi kunda turizmning eng daromadli sohalaridan biriga aylandi. Ziyorat so‘zi arab tilidan tarjima qilinganda “safar”, “sayohat” ma’nolarini anglatadi. Turkiy xalqlar tilida u mahalliy ziyoratgohlarni diniy maqsadda ziyorat qilishni ifodalaydi. Lotinchadan tarjima qilinganda “palmarius”, “palmovnik” – Palma (G‘alaba daraxti) palmanavdasini olib yurish so‘zidan oilgan.

Diniy va Ziyorat turizmining nazariy masalalari, uning rivojlanishi hamda hududiy hususiyatlari ko‘plab iqtisodchi, geograf va tarixchi olimlar tomonidan o‘rganilgan. Jumladan bu masalada xorijlik olimlardan K.Griffin, G.Vilkinson, D.H.Olsen, N.Nilson, R.Raj, S.Singh, S.Nolan, V.Vang, K.Huang, J.S.Chen, X.Oxovat, L.E.Hudman, M.L.Nolan, R.Eid, R.H.Jekson kabi olimlarning tadqiqotlarida Ziyorat turizmi masalalari tadqiq etilgan.

Shu jumladan MDH davlatlari olimlari A.V.Babkin, G.N.Gujina, T.T.Xrislov, S.R.Erdavletov, A.IZiryaynov, T.A.Prokopenko, S.Y.Jitenov, D.A.Troitskiy, T.L.Dubnik, T.V.Boyka, K.A.Mazin, S.V.Dusuyen, V.N.Yakunin, G.P.Doljenko, L.B.Savenkovalarning ilmiy ishlarida diniy va ziyorat turizm sohasini rivojlantirish masalalari o‘rganilgan.

Hozirgi kunda O‘zbekistonda tarixiy-madaniy ob‘ektlar, muqaddas qadamjolarga e‘tibor kuchayib, ziyorat turizmini rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratila boshlandi. Respublikamizda 2023-yilning 1-yanvar holatiga ko‘ra jami 8 210 ta madaniy meros obyektlari mavjud bo‘lib, shundan 7 827 tasi davlat mulki va 383 tasi xususiy mulk hisoblanadi.

Islom dini ta‘limotiga ko‘ra aziz-avliyo va allomalarning maqbaralari va qabrlarini ziyorat qilish mustahab, savobli amallardan sanalib, ziyorat orqali insonlar o‘tmishdan ibrat olib, ularning qalblari yumshab, dunyoning o‘tkinchi ekanini anglab, savobli va hayrli ishlar qilishga undaydi. Zero, islom dini ta‘sirida ziyoratgohlar haqidagi qarashlarning ilohiy jihatlari, ularning ajdodlardan avlodlarga o‘tib, odamlarning ruhiy-ma‘naviy tasavvurini boyishiga xizmat qilayotganligi muhimdir

Hozirgi kunda dunyoda 10 dan ortiq ziyorat turizmining yirik markazlari

mavjud bo'lib, ular orasida Islom qadriyatlari yuqori bo'lgan O'rta Osiyo davlatlarining borligi mamlakatimizda ushbu tarmoqni rivojlantirish imkoniyatlari kattaligidan dalolat beradi.

Ziyorat turizmi va ziyoratgohlarga oid qarashlar asosida muqaddas qadamjolar va ziyoratgohlar asosan uch turga bo'linadi. Bular quyidagilar:

- Xalqaro ahamiyatga ega ziyoratgohlar;
- Respublika ahamiyatiga ega ziyoratgohlar;
- Mahalliy ahamiyatga ega ziyoratgohlar

Mamlakatimiz turistik resurslarga boyligi bilan ajralib turadi. Markaziy Osiyoda, xususan vatanimizda ham buyuk avliyolar, olimlar, yashab, dafn etilgan qadamjolar, ziyorat maskanlari ham, ko'plab turistlarni o'ziga jalb etadi. Ko'pgina avliyolarning dafn etilgan joylari va qabrlari qayta rekonstruksiya qilinib, asl holatiga qaytarilmoqda. Butun jahonga tanilgan allomalarimizdan Imom al-Buxoriy, G'ijdivoniy, Bahoviddin Naqshbandiy, Imom al-Moturidiy, Mahmudi A'zam, Zangiota, Shayx Hovand Tohur kabi ko'plab aziz avliyolar, imomlar maqbaralari musulmon ahli ziyorat qiladigan va ma'naviy oziqa oladigan maskanlarga aylantirilmoqda. Imom Al-Buxoriy majmuosini muhim ziyoratgohga aylantirish xalqaro ahamiyat ega bo'lib, musulmon olamida bu ziyoratgoh muhim va ahamiyatli ziyoratgoh hisoblanadi. Ziyoratshi turistlarga infratuzilmalarni shakllantirish bilan ularga qulay shart-sharoit yaratish, bugungi kunning muhim masalalaridan biridir. Xorijiy davlatlar fuqoralari, ziyoratchi turistlarning mamlakatimiz ziyoratgohlariga va boshqa turistik obyektlariga ortiqcha qiyinchiliklarsiz kelib ketishlarini ta'minlash, samarali reklama tizimini yo'lga qo'yish bo'yicha hukumatimiz tomonidan keng qamrovli shora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Imom Al-Buxoriy ziyoratgohi

Musulmon olamining mashhur allomalaridan biri Imom al-Buxoriy 810-yil 21-iyulda Buxoroda tavallud topgan, 870-yilda Samarqanddan (hozirgi Samarqand viloyatining Chelak tumani) 25 km uzoqlikda joylashgan Xartang qishlog'ida vafot etgan va u yerda dafn etilgan. Biroq, bu joy asrlar davomida qarovsiz qolgan edi lekin davlatimiz mustaqillikka erishgach, majmua qayta tiklanib rekonstruksiya ishlari amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasi hukumati 1997-yil 29-aprelda Imom al-Buxoriy tavalludining 1225 yilligini hijriy qamariy taqvim bo'yicha nishonlash to'g'risida qaror qabul qildi.

Respublikamiz hududida boshqa dinlar singari islom madaniyati va uning so'fiylik oqimiga oid ko'plab muqaddas joylar mavjud. Eng qimmatbaho, noyob yodgorliklar va qadamjolar YUNESKO ning Butunjahon merosi obyektlari sifatida tan olingan. Ular orasida Islom olamida Muborak Buxoro ma'nosini anglatuvchi

Buxoroyi-Sharif deb nomlangan Buxoro shahri, ko‘plab bebaho yodgorliklarga ega Samarqand shahri, Amir Temurning vatani hisoblanuvchi Shahrisabz, shaharlari qadimiy va boy tarixga ega bo‘lib, butun hayoti davomida jiddiy o‘zgarishlarga duch kelgan. Hozirgi kunda O‘zbekistonda O‘zbekistonda 10 dan ortiq muqaddas va e‘zozlangan nasroniy va musulmon joylari, ziyoratgohlar mavjud.

Tadqiqotlarga ko‘ra ziyoratgohlar ijtimoiy-ma‘naviy ahamiyatiga ko‘ra quyidagi 4 turga bo‘lgan holda tasniflandi:

1. Kishilarni vatanparvalik, mardlik, jasurlik ruhida tarbiyalashga da‘vat etuvchi avliyo va ulamolarning ziyoratgohlari. Ya‘ni, bunday ziyoratgohlarga tashrif buyurgan ziyortachilar o‘zlarida jasurlik va mardlik tuyg‘ularini va ulamolarning bunday fazilatlarini mujassam etishga intiladilar. (masalan, Najmiddin Kubro, Amir Temur, Pahlavon Maxmud, Mirzo Ulug‘bek, Muxammad Raximxon Feruz va boshqalar);

2. Kishilarda adolat, sahovat, mehnatsevarlik, mehr-oqibat tuyg‘ularini ta‘minlashga xizmat qiluvchi ulamolarning ziyoratgohlari. Bunday ziyoratgohlarga tashrif buyurgan insonlar o‘tmish ajdodlarimizdagi sahovat, mehr muruvvat, mehnatsevarlik singari ezgu tuyg‘ularni o‘zlarida mujassam qilishga intiladilar (masalan, Baxovuddin Naqshband, Qaffol Shoshiy, Xoja Axrori Valiy, Xoja Muxammad Porso, Ahmad Yugnakiy va boshqalar);

3. Kishilarni diniy e‘tiqodga, diniy axloq va sadoqat, vafodorlik ma‘naviyat va ma‘rifatga chaqiruvchi avliyolarning ziyoratgohlari (Imom al-Buxoriy, Imom al-Moturidiy, Shayx Hovandi Toxur, Ahmad Yassaviy, Imom at-Termiziy, Hakim at-Termiziy, Abul Muin an-Nasafiy, Hazrati Imom (Xasti Imom), Zangi Ota, Maxdumi A‘zam va boshqalar);

4. Kishilarni ilm-ma‘rifatga chaqiruvchi avliyolarning ziyoratgohlari. Ya‘ni, bunday fazilatli avliyolarning avliyolik darajasiga etishida ilmga intilish, tinimsiz mehnat yotganligi bois ziyoratchilarda ilmi bo‘lishga intilish, mehnatga bo‘lgan munosabat, ilm-ma‘rifatga nisbatan hurmat-ehtirom shakllanadi. (Abu Ali Ibn Sino, Burxoniddin al-Marg‘inoniy, Abu Bakr al-Xorazmiy, Muso al-Xorazmiy, Ahmad al-Farg‘oniy va boshqalar).

XULOSA

O‘zbekiston hududida joylashgan ziyoratgoh maskanlardan xalqaro darajada turizm maqsadlarida foydalanish uchun imkoniyatlar serob. Davlatimiz rahbari tomonidan turizmni isloh qilish uchun bir qator farmon va qarorlar qabul qilindi. Ammo, uchbu farmon va qarorlarning ijrosi mahalliy hokimiyatlar tomonidan va hududiy turizm boshqarmalari tomonidan ijrosi sust darajada olib borilmoqda.

Prezident tomonidan o'tkazilgan selektorda tanqidiy xulosalar bildirilib kelajakda turizm imkoniyatlarini oshirishni vazifa qilib belgilab berdi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Egamberdiev, F., & Eshiniyazov, B. A. (2022). Turizmniń rawajlanıwındaǵı geografıyalıq kórsetkishler. In *International conferences* (Vol. 1, No. 21).
2. Egamberdiev, F. B., & ulı Eshiniyazov, B. A. (2022). TURIZM TARAWLARINIŃ GEOGRAFIYALÍQ TIYKARLARI. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 21, pp. 243-246).
3. Iskenderov, A. B., & ulı Eshiniyazov, B. A. (2023). ÓZBEKSTAN AYMAǴINDA TURIZMNIŃ JAŃA TÚRLERINIŃ RAWAJLANÍWÍ. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(6), 217-220.
4. Iskenderov, A. B., & ulı Eshiniyazov, B. A. (2023). TURIZMDI RAWAJLANDIRÍWDA TURIZM-REKREACIYALÍQ RESURSLARDIŃ ÁHMIYETI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(6), 212-216.
5. Iskenderov A.B., Saliev E.P., Eshiniyazov.B.A. GEOGRAFIYA SABAQLARINDA TURIZM TARAWLARINIŃ ÚYRENILIWII//Aniq va tabiiy fanlarni masofaviy oqitishning dolzarb masalalari. – 2023. C.125-128.
6. Iskenderov A.B., Uzaqbaev Q.K., Sharibaev A.m., Djanabaev I.B. “Turizm hám rekreaciyalıq geografiya” páninen oqıw-metodikalıq qollanba. Nókis- 2019, 128 bet.
7. Eshiniyazov , B. A. ulı, Saliyev, E. P. ulı, & Egamberdiev, F. B. (2023). TURIZM TARAWLARINIŃ ILIMIY TIYKARLARINIŃ ÚYRENILIWII. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(4), 821–825. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/2237>
8. Eshiniyazov, B.A. ÓZBEKSTAN EKONOMIKALIQ HÁM SOCIALLIQ GEOGRAFIYASIN ÚYRENIWDE TURIZMDI RAWAJLANDIRIW MÁSELELERI// *Aniq va tabiiy fanlarni masofaviy oqitishning dolzarb masalalari.* – 2023. C.128- 131.
9. Orziqulov Bahrom Xolmuradovich. O'zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirishning ijtimoiy-ma'naviy asoslari// Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PHD) dissertatsiyasi. – Toshkent-2023.
10. ЕШИНІЯЗОВ, Б.А. КОРАКАЛПОГИСТОНДА САНОАТНИНГ РИВОЖЛАНИШИДА МИНЕРАЛ РЕСУРСЛАРИНИНГ АХАМИЯТИ// *Aniq va tabiiy fanlarni masofaviy oqitishning dolzarb masalalari.* – 2023. C.134-137.
11. Эралиев Б. Остонакулов И, Абдулахатов Н. Ўзбекистон зиёратгоҳлари ва қадамжолари (Андижон ва Наманган вилоятлари). – Тошкент: Турон замин зиё, 2014.

12. Қурбаниязов А., Искендеров А.Б., Айтмуратов Б. Қорақалпоғистон Республикасида рекреация ресурсларидан фойдаланиш масалалари// Жанубий Ўзбекистонда география мактабининг шаклланиши ва ривожланиши. Илмий-амалий конф.материаллари. – 2006.-Б.116-117.
13. Баллиева, Руза; Искендеров, Алишер. История исследования природных ресурсов и природопользования в Приаралье// Актуальные проблемы современной науки. -2003/2. С.22-25.
14. Искендеров, А.Б. Тəбийий ресурслардан пайдаланыўдың географиялық тийкарлары// 2009-жыл «Аўылды раўажландырыў ҳәм абаданластырыў» жылына бағышланған 2008-жыл илим-изертлеў жумысларының нəтийжелери бойынша профессор-оқытыўшылар ҳәм аспирантлардың илимий-теориялық конференция материаллары. -2009. Б.124-125.
15. Искендеров А.Б. Инженерлик географияда табиий ресурслардан фойдаланиш масалалари// География ҳәм геоэкология пəниниң регионаллық машқалалары атамасындағы Республикалық илмий-эмелий конференция материаллары. Н.ҚМУ.2009. Б.-244-245.
16. Искендеров А.Б. Султон-Увайс тоғи минерал ресурсларининг географик жойлашишини ўрганиш масалалари (металли фойдали бойликлар мисолида)// Қўхна ва навқирон география. Илмий-амалий конф.материаллари. –Т.,ЎзМУ, 2009. Б.-107-108.
17. Искендеров А.Б. Табиий ресурслардан фойдаланишда инженер географиянинг аҳамияти// География: тарих, назария, методлар, амалиёт. Иқтидорли талабалар ва ёш олимларнинг республика илмий-амалий конференцияси материаллары. Т.,ЎзМУ.2010. Б.-72-74.
18. Искендеров А.Б. Султон-Увайс тоғи минерал ресурсларининг географик жойлашиши ва хўжаликдаги аҳамияти// Ўзбекистон География жамияти ахбороти, № 37.-Т., 2011.-Б. - 47-49.
19. Искендеров А.Б. Ландшафттанўда тəбиятдан пайдаланыўды болжаў мəселелери// «Жоқары билимли ҳәм интеллектуаллығы раўажланган аўладты тəрбиялаў-елди турақлы раўажландырыў жəне модернизациялаўдың аҳмийетли шəрти» темасындағы илимий-теориялық конференция материаллары топламы. Нəкис. 2012. -Б.-184-185.
20. Искендеров А.Б., Сатимов Т.Қ., Таженов А. Табиий ресурслардан фойдаланишнинг баъзи масалалари// География: тарих, назария, методлар, амалиёт. Иқтидорли талабалар ва ёш олимларнинг республика илмий-амалий конференцияси материаллары. Т.,ЎзМУ.2010. Б.-35-38.

21. Искендеров А.Б., Собиров М. Табиатдан фойдаланишнинг таълим-тарбиявий жихатлари// Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетида ўтказилган «География: инновацион ғоялар, технологиялар ва лойиҳалар» мавзусидаги республика илмий –амалий конференцияси материаллари. Т.,ЎзМУ, 2012. -Б.-304-306.
22. Вахобов Хурбой Вахобович, Искендеров Алишер Базарбаевич. Развитие инженерного направления в физической географии// Вестник ККО АН РУз. – 2003. С. 40-41.
23. Вахобов Хурбой Вахобович, Вахобов Улуғбек Хурбоевич, Искендеров Алишер Базарбаевич. Типизация горнодобывающих и горно-перерабатывающих сооружений по степени их влияния на окружающую среду// Табiiй географиянинг регионал муаммолари Илмий конференция материаллари тўплами. – 2002. С.103-105.
24. Искендеров Алишер, Атананазаров Курал, Турдымамбетов Изимбет. Загрязнение природной среды Республики Каракалпакстан в связи с ростом антропо-технической нагрузки// Материалы международной научно-практической конференции посвященной “Теоретические и прикладные проблемы географии на рубеже столетий”. Часть-I Алма-Ата, КазНУ, 2004.-С. 91-93.
25. Искендеров, А. Б., & Абдираманов, Б. С. У. (2022). ЖАНУБИЙ ОРОЛЬЎЙИДАГИ ТАБИЙ ГАЗ КОНЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ МАСАЛАЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10), 335-339.
26. Искендеров, А. Б., & Длимбетов, Қ. Ж. (2022). ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НЕФТЬ-ГАЗ ТАБИЙ РЕСУРСЛАРИДАН КЕЛАЖАК ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 21, pp. 251-254).
27. Баллиева Р., Искендеров А.Б. Значение топонимии для изучения природопользования Приаралья в XIX и началеXXвв // Аспирант и Соискатель М. 2002 №3. -С. 29-30.
28. Iskenderov A. B., uli Saliyev E. P., uli Abdiramanov B. S. SANAATTI RAWAJLANDIRIWDA TÁBIYIY SHÁRAYAT HÁM TÁBIYIY RESURSLARDIŃ POTENCIALLARI //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 826-830.
29. Eshiniyazov. B. TOURISM POTENTIAL OF REPUBLIC OF KARAKALPAKSTAN AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT// Экономика и социум. -2023. Т.111. - №.8. – С.76-78.

30. Iskenderov A.B., Eshiniyazov B.A. *OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PILGRIMAGE TOURISM ON THE TERRITORY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN*// Экономика и социум. -2023. Т.112. - №.9. – С.138-141.